

MUSTAFO RUHI SHIRIN

**KECHALARI
MUSIQA CHALGAN MUSHUK**

Har xil yoshdagi bolalar uchun hikoyalar

Turkchadan Miraziz A'zam tarjimalari

“EXTREMUM-PRESS” nashriyoti
Toshkent – 2013

UDK: 821.512.133-3

KBK 84(5Turk)6

R-90

Ruhi Shirin, Mustafo.

Kechalari musiqa chalgan mushuk: Har xil yoshdagi bolalar uchun hikoyalar / S.M. Ruhi; Turkchadan Miraziz A'zam tarjimai, rassom F. Ovchi. – Toshkent: “Extremum-Press”, 2013. 104 b.

UDK: 821.512.133-3

KBK 84(5Turk)6

Taqrizchi: TURSUNBOY ADASHBOYEV – O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Bolalar adabiyoti Kengashining adabiy maslahatchisi.

Rasmlar muallifi – Farit Ovchi

Hech zamonda mushuk ham musiqa chaladimi? Chalsa, qanday chog'larda chaladi yoki chalgandek bo'ladi. Bola ilk bora qachon, necha yoshda tush ko'radi? Bir bolaning xayoliga o'xshagan xayol boshqa bolada ham bo'lishi mumkinmi? Ularni xayolchi do'stlar desa bo'ladimi? Bolalar bilan otalarning yoki bobolarning orasi qanday? Eng hazilkash do'stlarga boshqalarning munosabati qanaqa? Odamning yomg'irda ho'l bo'lmaydigan payti ham bo'ladimi?

Bu kitobdan bolalar bilan do'stlashishning uddasidan chiqqan, ularning eng yaqin sirdosh do'sti, yaqiniga aylangan Mustafo Ruhi Shirinning yuqoridagi savollarga javob beruvchi jajji va samimiy hikoyalari o'rin olgan. Hikoyalarning ayrimlari “Ma'rifat” gazetasida ham e'lon qilingan bo'lib, adabiyot ixlosmandlari va adabiyotshunos mutaxassislar tomonidan iliq kutib olingan. Taniqli yozuvchi va bolalar shoiri Miraziz A'zam tomonidan o'zbek tiliga o'girilgan mazkur hikoyalar kelajagimiz vorislari hisoblangan bolajonlarimizni tevarak-atrofga, ota-ona, bobobuvilarga, sinfdosh, mahalladosh do'st-o'rtoqlarga, umuman hamma-hammaga nisbatan e'tiborli, mehr-oqibatli bo'lishga o'rgatadi.

ISBN-978-9943-4101-9-0

© «EXTREMUM-PRESS» nashriyoti, 2013 y.

© Mustafo Ruhi Shirin, 2013 y.

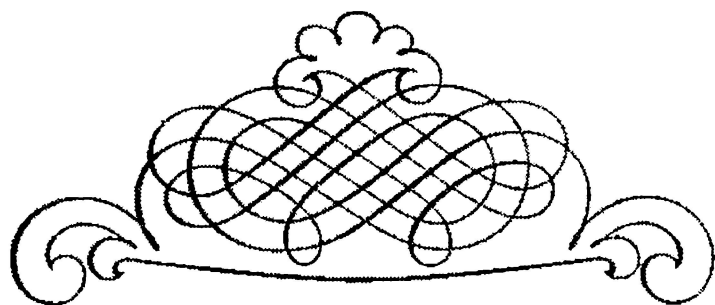
Muallif haqida

Mustafo Ruhi SHIRIN 1955-yilda Turkiyaning Trabzon shahrida tugʻildi. Axborot-texnologiyalari sohasida oliy maʼlumot oldi. 1977-yilda TRT (Turkiya Radio-Televideniyesi) da ish boshladi. Shu yerda bolalar uchun radio va televizion dasturlar tuzdi va shu sohada ishlovchilarga maslahatchilik qildi, rahbarlik lavozimlarida ham ishladi. 1986–1991-yillarda Istanbul Universitetida axborot-texnologiyalari sohasida darslar berdi. 1990-yilda “Bolalar jamgʻarmasi”ni tashkil qildi va hozirgacha unga rahbarlik qilib kelmoqda. Mustafo Ruhi Shirin Turkiyada bolalar yozuvchisi sifatida tanildi. Uning bolalarga yozganlari ayni chogʻda kattalarga ham qaratilgandir.

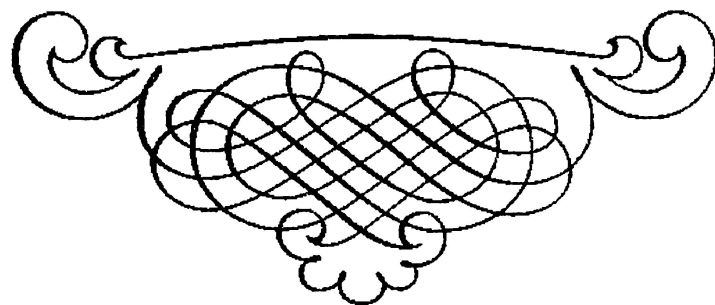
Bolalar uchun nashr qildirgan kitoblari: “Ertak-xatlar” (1983), “Koʻk yuzi chechaklari” (sheʼrlar, 1983), “Bir shamsiyam boʻlsa qushlardan” (sheʼrlar, 2004), “Qor ostida bir kapalak” (sheʼriy ertaklar, 1986), “Qoʻngʻiroqli soatning qumrisi” (ertaklar, 1989), “Har bolaning bir yulduzi bor” (hikoyalar, 1993), “Moviy tushlar koʻrgan bola” (ertaklar, 2003), “Kechalari musiqa chalgan mushuk” (hikoyalar, 2004), “Ishq boʻlsin, bolam. ishq boʻlsin” (kuzatuv-tajribalar, 2004), “Dunyoga kulgan odam” (sheʼriy Nasriddin Afandi latifalari, 2004), “Dunyo – qardoshlar issiqxonasi” (xayoliy maktublar, 2006).

Kattalarga moʻljallangan kitoblari: “Bola yuzli yozuvlar” (kuzatuv-tajribalar, 1996), “Tush soati” (sheʼrlar, 1997), “Teletomosha, bola va oila” (tadqiqotlar, 1998), “Bolalarga taalluqli gaplar” (suhbatlar, 1999), “Ertak atlasi” (tadqiqotlar, 1998), “Qurshovda tutilgan bolalik qissasi” (tadqiqot, 1999), “Hayot kabi” (kundalik, 2001), “Yulduz sanagan daraxt” (sheʼriy turkum, 2002), “Darsiniz: bola” (tadqiqotlar, 2006), “Bolalar, hamma bolalar” (bolalarning burchlariga oid qaydlar, 2006).

Yozuvchining “Qo‘ng‘iroqli soatning qumrisi” nomli ertaklar kitobi ruminchaga (1995), ozarbayjonchaga (2006), “Ertak-xatlar” kitobi makedonchaga (1996), “Bir shamsiyam bo‘lsa qushlardan” serbchaga (2006), ba’zi she’rlari inglizcha va nemischaga o‘girildi. “Qush daraxti” nomli rasmiy kitobi (rassomi Nozan Erkman) YUNESKO Osiyo Madaniyat Markazining “Rasmiy bolalar kitoblari” mukofotini oldi (1993).

OQ O'YIN DARAXTI

XO'ROZ ALI

Xo'rozi yengilganda, Ali duch kelgan odamga urilib-surilib tashqariga otildi.

Xo'rozining orqa tirnog'i singan, toji yaralangan, qanotidan bir necha pati ham uzilgandi. Qanaqa xo'rozligining ahamiyati yo'q. Yengilgan, qochgan xo'roz bo'lsa-da, u Alining xo'rozi edi.

Uning xo'rozi qochganligi butun qishloqda ovoza bo'ldi.

Xo'roz qochib zo'rg'a jonini saqlab qoldi. Xo'rozining ketidan ketgani uchun Ali ham yengilgan sanalardi. Shu sababli ham u bir necha kun uyidan tashqariga chiqmadi. Qo'nog'ining ichida xo'rozi bilan mashg'ul bo'ldi. Xo'rozning yaralari tuzalishi uchun qo'lidan kelgan hamma tadbirlarni qildi. Xo'rozini mayiz, yong'oq va qovoq danagiga o'rgatdi. Ba'zan tosh bilan maydalangan novvot ushoqlarini ham yemlariga aralashtirib bergan paytlari bo'lardi.

– Ayb bo'ldi, – der edi xo'roziga, – Yoqubning xomsemiz xo'rozidan yengil-masliging kerak edi!.

Xo'roz ham necha kundan beri qichqirishni unutgandi. Birovga ko'rinishni istamas, hurkak bo'lib qolgandi. Boshini devorga o'girib, “endi hech urushmayman”, degandek bo'lardi go'yo. Ali ora-sira xo'rozini quchog'iga olar va qulog'iga bir nimalar deya pichirlardi:

–Bir hafta birgalikda mashq qilamiz. Soʻngra Yoqubning xoʻrozini quvlab daraxtga chiqarib yuborasan.

Xoʻrozi ikki bor qisqa-qisqa qichqirganda, Ali terisiga sigʻmay ketdi.

Bu qichqiriq yaxshilikka ishora edi.

Ali birdan umidlandi.

– Sayra, xoʻrozim, sayra! – deya qichqirdi. – Sayra, qoʻrquv uzoqlashsin sendan!

Xoʻrozi tagʻin bir necha bor qichqirganda, Alining umidi yanada ortdi.

Oʻsha kecha nuqul xoʻrozini siyladi. Orada bir achchiqlanganda, jahl bilan “Sayra!” deya baqirib ham qolardi.

Tongotarda xoʻrozining avvalgiday uzun qichqirigʻidan uygʻondi. Xoʻrozi uchun ham, oʻzi uchun ham kun yaxshi boshlandi. Ali xoʻrozigʻa mayiz yedirdi. Ertalab hovlida yurgan chogʻida tinmay gapirardi:

– Kuchliroq boʻlishing kerak. Jasuroq. Jangariroq. Azmuqarorliroq!

Goʻyo jangga shaylangan askar bilan gaplashayotganday gaplashardi xoʻrozi bilan.

Xoʻroz ham “tushundim” deganday “gʻoʻoʻd-gʻoʻoʻld”, deya ovozlar chiqarganda, xoʻrozini “arslon xoʻrozim”, deya maqtab qoʻyardi. “Olti kundan keyin xoʻrozlarning podshosi boʻlasan sen”.

Xoʻrozi besh. Ali esa oʻn yoshda edi.

Xoʻrozigʻa har kun yangi oʻyinlar oʻrgatardi. Uni orqasidan yugurtirar, narvonga, ishkom shotisiga, daraxtlarga chiqarar, soʻngra uchirardi. Shunday qilib, xoʻrozini qoʻnogʻidan uzoqlashtirar, shuningdek, oʻziga ham oʻrgatardi. U endi Alining xoʻrozi edi.

Hamma maroq bilan xo'rozlar jangini kutar, Alining xo'rozi bellashuvga qanday hozirlanayotgani to'g'risida gapirardi. Yoqubning xo'rozi esa gerdaygancha yurar, begona xo'rozlarning mahallaga qadam bosishiga yo'l qo'ymasdi. Shu kunlarda odamlar orasida Alining xo'rozida ham imkonlar borligi to'g'risida gap-so'zlar yurardi.

Ali har kuni uylarining oldida xo'rozli cho'ntak oynasi bilan xo'roziga taktika o'rgatishda davom etardi. Oldin xo'rozini oynaga qaratib, o'zini ko'rishini ta'minlar, ketidan oynani o'girib qo'yib, oyna orqasidagi xo'rozga tashlanishga undardi. Xo'rozi o'tkir tumshug'i bilan oynadagi rasmi xo'rozning tojiga tashlanganida, Ali "uzib ol!" derdi.

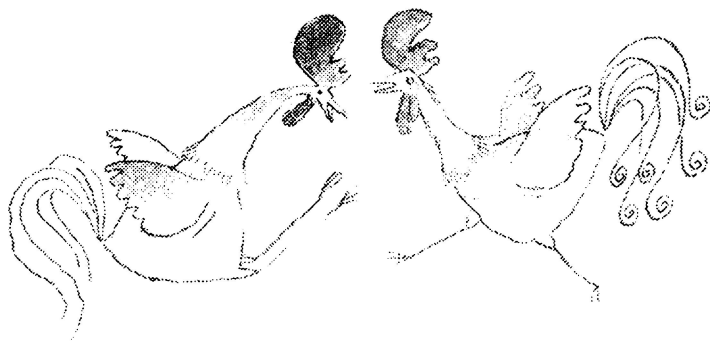
Ali o'zicha xo'roziga barcha taktikalarni o'rgatgandi. Xo'rozini podshoh qiladigan jangga ikkovlari ham tayyor edilar.

Qishloq maydonida yoshu qari har xil insonlar to'plangandi. Hatto bunaqa narsalarga o'rganmagan ayollar ham bu jangni tomosha qilishga kelgandilar. Alining tarafdorlariyam ko'p edi. U ertalabdan xo'rozini quchog'ida tutgancha maydonga keldi.

Alini hamma olqishladi. Yoqubni esa olomonning yarmisi ham olqishlamadi.

Bir chekkada Ali. Ikkinchi chekkada Yoqub.

Ikki xo'roz ham jangga tayyor edi.

Yoqubning xo'rozini toji kalta, Alining xo'rozida esa uzun edi. Ammo uning oyoqlari kalta edi. Yoqubni xo'rozini gavdasi oq, qanotlari lojuvard edi. Alining xo'rozi esa qizil, tojidan ham qizilroq.

Bu bellashuv xo'rozlardan ham ko'ra ko'proq mahalla bolalarining jangiga o'xshab ketardi.

Ikkala xo'roz ham bir vaqtda o'rtaga olib chiqildi. Jang boshlandi.

Ilk hujumni Yoqubning xo'rozi qildi. Alining xo'rozi qarshilik ko'rsatishga ulgurdi.

Ali taktikani ko'rsatib turar. Yoqubning nafasi ichiga tushib ketgandi. Bellashuv boshlanganidan uch daqiqa o'tar-o'tmas Alining xo'rozi doiralar chizib gir-gir aylanarkan, bir onda odamlar ustidan uchgancha dalaga qarab qochdi. Hamma kular edi. Yoqubning xo'rozi ham uning ortidan quvganda, Ali joyida

indamay turolmadi. Yoqubni xo'rozini ketidan quvib, tepmoqchi bo'lganida, xo'roz bolaning ustiga bostirib kela boshladi.

Ali qochdi. Yoqubning xo'rozi quvladi. Ali bir amallab gilos daraxtining shoxida turgan xo'rozining yoniga chiqib oldi.

Yengilganiga qaramay, o'sha kundan keyin uni hamma Xo'roz Ali, deb chaqiradigan bo'ldi. Har safar uni shunday chaqirishganda bolalikdagi alami yangilansa ham, u bunga o'rganib ketdi. Hatto o'zi ham bora-bora yozgan maktublarida konvertning "jo'natgan kishi" degan yeriga Xo'roz Ali, deb yozadigan bo'ldi.

OQ O'YIN DARAXTI

Yusuf Ahmad Kulchaga

Bu o'yinda hech yolg'on yo'q. Nimaki bor bo'lsa, hammasi haqiqat.

O'ynaladigan joy ta'til boshlanishidan bir kun oldin hozirlandi.

Yumaloq qor uyumining ustida Kichik Shahzoda¹. Yonida uch teshikli sandiq.

Zaza² kichik po'rtaxol daraxtining oldida.

Chinorning eng pastki shoxiga osilgan fonarning o'ti bir chiziqli nurga aylangan. Tom ostida Oloviddin³.

Changalzor orasidagi olovi o'chgan o'choqning oldida Kulmushuk Sindrella⁴.

¹ Kichik Shahzoda – fransuz yozuvchisi Ekzyuperining “Kichik shahzoda” kitobi qahramoni.

² Zaza –ertak qahramoni.

³ Oloviddin – “Ming bir kecha” ertaklaridan birining qahramoni.

⁴ Kulmushuk Sindrella – ertak qahramoni

Shato⁵ning shiyponidagi yotoqqa choʻzilgan Uyqudagi Goʻzal⁶ uygʻoq holda kimnidir kutayotir.

Butalari bir-biri bilan chalishib ketgan chakalaklarning oʻrmonga tutashgan joyida Qizil Shapkacha⁷ oʻrmonga qochishga shay turibdi.

Suyakdan qilingan sariq mushuk qor odamning yelkasida chorchoʻpsiz rasmday turibdi.

Kaloʻgʻlon⁸ bitta derazali uylarining eshigida onasiga sibizgʻa chalib bermoqda.

Bir qoʻlida toʻpponcha, ikkinchi qoʻlida qilich, shlyapasida uzun qush pati, yalangoyoq qaroqchi Hoytozoʻt⁹ chordona qurib oʻtiribdi. Chinoming yonga uzaygan shoxida tunagan qargʻaning

⁵ Shato – ertak qahramoni.

⁶ Uyqudagi goʻzal – fransuz yozuvchisi Sharl Perroning “Uyqudagi goʻzal” ertagi qahramoni.

⁷ Qizil Shapkacha – fransuz yozuvchisi Sharl Perroning “Qizil Shapkacha” ertagi qahramoni.

⁸ Kaloʻgʻlon – turk xalq ertaklarining qahramoni.

⁹ Hoytozoʻt – ertak qahramoni.

tumshug'ida kattakon pishloq. Chinorning tagida biroz olmaxonga o'xshab ketadigan ayyor tulki.

Lafonten¹⁰ ayblanuvchilar kursisida. Sudya – chumchuq. Da'vogarlar esa – barcha hayvonlar.

Shahrizod¹¹ ikki daraxt orasida to'rt uchidan osilgan gilamning o'rtasida ming ikkinchi ertagini aytishga shaylanayotir.

Siz ham qahramonlaringizni kechikmasdan bu o'yinga qo'shishingiz mumkin. Eshagiga teskari mingga Xo'ja Nasriddin Afandi o'yin maydoniga yetib kelgunicha hali vaqt bor.

Hoy, bu chinakam o'yinni o'qigan bolalar! Ha, siz, biroz muhlat bering! O'yinga kiritish uchun jo'natgan qahramoningiz sahnadan o'z joyini egallasin. Bulardan tashqari qushlaringizni oq daraxtga qo'ndira olishingiz, qiziqchingizni jo'natishingiz yoki Qalampirmunchoqli Dev Amaki¹² ni ham chaqirishingiz mumkin.

Faqatgina qahramonlarimiz emas, siz o'zingiz ham bu o'yinda qatnasha olasiz.

O'yinni o'zingiz xohlagan usulda olib borishingiz mumkin.

O'yinning birinchisini shunday bayon qilaman sizga:

Biz – yigirma yetti kishidan iborat beshinchi sinf o'quvchilari erta tongda yo'lga chiqdik.

Qor yog'ishi, qahramonlar qalin qor ostida qolishlari mumkin edi.

Ammo qor yog'madi.

Quyosh yerdagi qorni eritib yuborishi, sir ochilib qolishi ham mumkin edi.

¹⁰ Lafonten – fransuz masalchi shoiri

¹¹ Shahrizod -- "Ming bir kecha" ertaklarining ertakchi qahramoni.

¹² Qalampirmunchoqli Dev Amaki – ertak qahramoni.

Quyosh ham kun bo'yi bulutlar orasida kezib yurdi, hech ko'zga tashlanmadi.

Shamol qahramonlarni uchirib ketishi ham mumkin edi. Yuqoridagi voqealar bo'lmagani kabi shaharchamiz ustida shamol ham esmadi. Go'yo ot ko'rinishini olgan bulutlar quvlashmashoq o'ynashardi-yu, biz bolalar, hammamiz tek turgancha osmonga qarab qo'shiqlar aytardik.

Havoning sovuqligiga ham parvo qilmay, bir qator bo'lib yurgancha qor bilan qoplangan oq o'yin daraxtining yoniga yetib keldik. Qizil tulki dumi bilan qorga chizgan qizil chiziqli o'yin maydonchamizni haybatli bir oq kemaga aylantirdi.

Ali musiqiy qutichani cho'ntagidan chiqardi. Hamma yog'ini bir qur ko'zdan kechirdi. Musiqiy quticha ham tomoshaga taxt qilingan edi. Rejissyorning ishorasi bilan o'yinboshi bola eshikni ochdi. "Bir bor ekan, bir yo'q ekan" eshittirishining hammaga tanish musiqasi yangradi. So'ngra har bir bola o'z qahramoniga atab yozgan she'rlari va maktublarini kichik kursiga chiqib o'qidi.

Zaynab qiziquvchanligiga borib. Kichik Shahzodaning oldidagi qutini ochib yubordi. Nima bo'ldi, deng! Ichidan xina rangli qo'zi chiqsa bo'ladimi? Qo'zi ochiqqan! Qo'zi esankiragan! Qo'zining ovozi titrardi. Bolalar portfellaridagi yo'lga olgan yeguliklari bilan qo'zini ovqatlantirish musobaqasiga kirishdilar.

Yorug'ligi g'ira-shira bo'lsa ham, Oloviddinning chirog'i ko'zga tashlanardi. Sumay ovoziga nog'ora ovozi qo'shilgan, o'rtada kimdir hushtak chalardi. Nasriddin Afandi eng yaqin tepalikning ustida turar, bo'layotgan voqealarni sinchiklab kuzatardi. U uch marta hushtak chaldi, ammo buni hech kim eshitmadi.

Lafonten ayblanuvchilar kursisida alamidan yig'lamoqdan beri bo'lib o'tirardi. Unga yordam bergani Ezop¹³ yetib keldi. Ta'sirchan bir himoya nutqi so'zlagan bo'lsa-da, Lafontenga qoralangan har bir hayvon uchun maqtov she'rlari yozish jazosi yuklandi.

Shahrizod bir qadam yursa, bolalarning orasiga qo'shilib qolardi. Uning yuzida qattiq xavotir aks etib turar, "Bolalar meni unutib qo'yishmadimikin?!" deb qo'rqardi. Ming ikkinchi ertagini aytishga sabrsizlanardi.

Bolalar shu onda surnayning juda yaqin masofada chalinganini eshitib, qattiq hayajonlandilar. Surnay ovozi kelayotgan tomonga o'girilib qarashganda, chinorning orqasidagi Qo'rqitkichning ular tomonga qarab yurib kelayotganini ko'rdilar. Qo'rqitkich anchagina uzun bo'yli edi. Bir onda bolalarning baqir-chaqirlari va dod-voylari tevarak-atrofni tutib ketdi.

- Kim qochsa, yo'qoladi! To'planing, o'yin daraxtining ostiga! Kim qochsa, yo'qoladi!

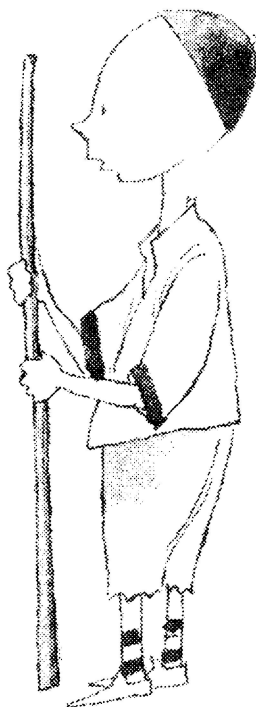
Bolalarning barchasi daraxt ostida kuymalana boshlashdi. Qo'rqitkich bolalarni taslim qilgandi. "Ship" etib qo'lga kiritilgan zafar edi bu go'yo!

Bolalarning ba'zilari yerga dumalashgandi. Qizlarning bir nechitasi esa yig'lashardi. Xina rangli ertak qo'zichog'i esankirab ma'rar, biroq hech kim unga yordam beradigan ahvolda emasdi.

- Hamma daraxtga qarasin! Kim qochsa, yo'qoladi!

Qo'rqitkichning ovozida bir g'aroyib narsa bor edi: ovozi radioda gapiradigan bir odamning ovozigacha o'xshar edi. Qiziqchi, Qaroqchi Hoyto'zo'tga bir narsalarni so'zlar, u esa qo'rqqanidanmi, qilichini pastga tushirib qo'ygandi. Qirq o'g'riga bosh bo'lgan Kalo'g'lon tayog'iga tayanganicha indamay kutib turardi.

¹³ Ezop — qadimgi yunon ertakchisi.

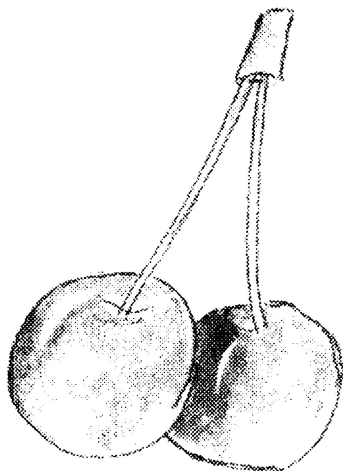
Qoʻrqitkich soʻnggi ogohlantirishini aytishga tayyor edi.

– Koʻk yuzi koʻrpa, yer yuzi yotoq boʻladi bizga. Sovqotmaymiz va ochiqmaymiz. Kunduz quyosh, kecha yulduzlar isitadi bizni. Ertagingiz bilan bolalarga yaratgan jannatingiz uchun hammangizga tashakkurlar aytamiz. Bizdan xavotir olmang, sevimli qahramonlaringizni qoʻriqlaymiz. Biz sizlar kabi rol oʻynamaymiz. Biz – hayotning oʻzimiz. Qani, qorongʻi tushmasdan hamma uy-uyiga, tepa-toʻyiga! Kim qochsa, yoʻqoladi!

Sinfning hamma oʻquvchilari portfellarini olib, bir qator boʻlib uylariga qarab yoʻlga tushdilar.

Qoʻrqitkich, bolalar koʻzdan gʻoyib boʻlgunicha, tayogʻini tik ushlagancha yerga tirab turaverdi. Koʻcha bolasi rolini oʻynagan shu sinfda oʻqiydigan Mumtoz edi. U avval oʻyinchoq ovoz yozgichning tutqichini choʻntagidan chiqardi. Soʻngra xina rangli ertak qoʻzisini quchogʻiga oldi:

– Qara, – dedi, – bolalar bugun oʻrganganlarini kitoblardan ham oʻrganolmaydilar. Ertaga daraxtga osib qoʻyilgan maktubni oʻqishganda, oʻyinning eng qizigʻi boshlanadi. Ikkimiz ham ochiqdik. Qani ketdik, qorongʻi tushmasdan biz ham uyimizga yetib olaylik.

QIZIQCHI IKKI DEV

Yoz mavsumi edi.

Oylarning eng sevimlisi – iyun oyining ilk kunlari.

Giloslar yetilib, shoxlari yerga egilgandi.

Alvonrang lolaqizg'aldoqlar qirlarning bag'rini to'ldirgan
zavqli damlar edi.

Eng go'zal moychechaklar jilmayardi qirlarda.

Akasiya shoxlarining uchlari daryolarni siypalarkan,
kapalaklar ko'kka xushnud parvoz qilardilar.

Sho'x-shodon qushlar nozlanib-nozlanib uchishardi.

Bolalar esa hayajon ichida uchrashuv vaqtini kutishardi.

Hech kim yo'qligidan mahalla ko'chalari fotosurat darajasida
jimjit edi.

Bolalar yoz yomg'iri yog'ganida aylantirishni juda
yoqtiradigan chambarlarini ham unutdilar.

Aslida bolalar hech qachon o'yinni unutmaydilar.

Chunki o'z ismlaridan ham oldin bilgan birinchi narsalari – o'yin.

Biri bitsa, boshqasini boshlab yuboradilar.

O'yin o'ynaganda dunyoni unutadilar.

Dunyoni unutadilar va o'yin ichida o'yin ijod qiladilar. Bir joyga yig'ilishib qolishsa bormi, o'yinni, yana bolalarcha mug'ombirlikni ham rosa qoyillatadilar.

Bolalar aynan o'yin chog'ida bir-birlari bilan topishib-chiqishib qoladilar. Har kimning kimligi o'yinda bilinadi.

Ayyorlikni o'ylaganlarning ayyorligi...

Ermak qilishni sevganlarning ermagi... o'yin.

Osmon musaffo, bulutsiz edi.

Quyoshning yog'duli qo'shiqlari har yoqda eshitilardi.

Kun uzaydi.

Buloqning yonidagi gilos daraxtlarining shoxlari sal-sal titrar edi. Erka qushlar daraxtning uchidagi giloslarni cho'qilar va yana shoxdan shoxga uchib-qo'nib, sho'xlik qilardilar.

Boqqa kiraverishda uchta qo'riqchi qo'yilgan bo'lib, ularning uchoviga ham bir-biridan farqli kiyimlar kiydirilgan edi. Birida qalpoq, ikkinchisi beretli, uchinchisi, ya'ni xo'ppa semizi lentali shlyapada edi. Shamol esganda g'alati ovozlari chiqaradigan qo'rqitgich eng baland gilos daraxtining tepasida edi. To'g'risi, qushlarni qo'rqitish uchun har narsa o'ylab topilardi.

Shom qorong'isi quyuvlashgunga qadar, ko'rshapalaklar izg'iy boshlagunga qadar ham odamning bog'dan ketgisi kelmaydi.

Bolalar kunning xasisligiga javoban qaysarlik qilgandek, oqshomlari ham antiqa o'yinlar o'ynashga hozir bo'lishar, hech charchashmas, zerikishmasdi. Axir siz ham giloslarning

yetilib pishishiga, qurtlab, yerga to'kilishiga har holda rozi bo'lmaysiz-ku! Chindan ham bu narsa, avvalo, ajoyib gilos daraxtlariga nisbatan haqsizlik bo'lar edi. Zotan, gilos qishloqda – har bir xonadonning hovlisi yo bog'chasida, har kimga yetarli darajada bor edi. Bolalar shunchaki, bu haqsizlikka e'tibor qaratgan va qishloqning shumtakalarini gilos bilan mehmon qilish uchun o'yin o'ynashga qaror qilgandilar.

Menimcha, siz ham o'yinning qanday tugashiga qiziqqa boshladingiz!

Kechki salqin tog'lardan qirlarga, qirlardan bog'larga yoyildi.

Qorong'u tushganidan daraxtlar, uylar va yaqin oradagi tepaliklar ko'rinmay qoldi.

Yarim oy buloqning tublarida titrab akslandi.

Bog'lar jimjit edi.

Yo'llar qushlarga jimjitlik suratini ko'rsatardi.

Qushlar esa shoxlarga qo'nmoq uchun qanot qoqardilar.

Har bir gilos daraxtiga bittadan bola chiqqandi. Qo'llarida bittadan kichik savatlar bor edi. Gilos shoxlarini o'zlariga tortib avval yaxshilab qorinlarini to'yg'azdilar. Navbat savatlarni to'ldirishga kelganda:

– Dev kelyapti, qochamiz! – degan ovoz eshitildi.

Sepkildor Umarning ovozi edi bu. Devni birinchi bo'lib u ko'rgandi. Oppoq bir nimalarga o'rangan dev esa sollana-sollana yong'oqzorning o'rtasidan gilos daraxtlari tomonga shaxdam qadam tashlab kelardi.

– Orqasidan yana bitta uzun bo'yli kelyapti. Qochaylik!

Bolalar qo'rquvdan nima qilishlarini bilmay qotib turardilar.

Daraxtlardan tushishni istasalar ham. hayajon va qoʻrquv zoʻrligidan pastga tusholmasdilar.

Ayni paytda ular uchun uylari uzoq, uylaridan koʻra osmondagi yulduzlar yaqinroq edi.

Ikki dev asta-asta yaqinlashib kelardi.

Devlar yetib kelganda bolalar birdaniga joʻr boʻlib yigʻlay boshladilar.

– Shippaklaringizni pastga tashlang! – dedi devlarning biri.

Uchovi ham shippaklarini pastga tashlashdi.

– Koʻylaklaringizni ham yeching! – yana doʻrilladi u.

– Endi choychaqa pullaringizni ham chiqaring!

Bolalarning yoʻqsil ekanliklarini devlar qayoqdan ham bilardi! Yo bilib bilmaslikka olib, qiliq qilishayotganmikin? Kim bilsin yana!

– Savatlarni daraxt tagiga qoʻying va tez uylaringizga joʻnang!

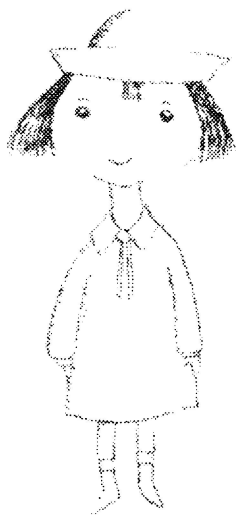
Bolalar olmaxon kabi shoxdan shoxga sakrab daraxtlardan tushdilar. Oyogʻi yerga tekkan bola qochardi. Ikki dev esa oq choyshablarga taqib olgan uzun tol novdalarni qoʻllariga olib, kula boshladilar.

Yegan giloslari evaziga bir roʻmolchani kichik gilos niholining shoxiga bogʻladilar. Doʻstlarining choʻntaklarida pul yoʻqligini ular ham bilardilar.

Qiziqchi dev rolini oʻynaganlar mahalladagi kattaroq bolalar edi.

Ular savatlardagi qolgan-qutgan giloslarni bogʻ egasiga qoldirib, bogʻdan uzoqlashdilar. Kichik doʻstlarining oyoq kiyimlari va koʻylaklarini koʻcha-eshiklarining tutqichiga osib qoʻyib, uylariga ketdilar. Shu tariqa kichik gilos oʻgʻrilarining adabini berib qoʻymoqchi edilar.

Uch nafar shumtakalar esa oʻsha kecha qoʻrqqanidan tongotargacha hech uxlolmadilar.

XAYOL-SINGIL

Oyjon ilk bor musiqa chalarkan, Shanoyga ko'rindi. O'zidan boshqa kimsa ko'rolmaydigan, ovozi eshitmaydigan bir xayol-singil edi u. Shanoy yetti, Oyjon esa besh yoshda edilar.

Shanoy nozik, ta'sirchan va ziyrak qiz edi.

Katta bo'lganu, go'yo kichraygan bir qiz.

Oilasining yagona farzandi edi.

Erkalab o'stirishgandi.

Oyjon bilan yashirincha gaplashar, xayol-singlisi borligini birov bilishini istamasdi.

Onasi bilan otasi esa Shanoyning xayol-singlisi borligini sezgandilar. Har qalay ularning ham bolalikda yaqin xayol-singillari bo'lgandi-da!

Shanoy onasiga ertak aytishni yoqtirardi. Otasiga esa so'zlarini o'zi to'qigan kulgili qo'shiqlar aytardi:

*Qara shu oq qarg'aga
Qo'shiq aytadi oyga.
Qarg'aning soyasi-la
Kim kirishdi g'ovg'aga?*

Xayol-singil Oyjon esa hech gaplashmasdi.
Gapirilgan gaplarni eshitsa ham, javob qaytarmasdi.
Ochiqmas, yig'lamasdi ham.
Suv ichmas, shokolad neligini bilmasdi!
Chaqirilsa, noz qilmay uchib kelardi.
Shanoyning butun sirlarini bilardi.
Shanoy yurgan bo'lsa, Oyjon ham yurgan bo'lardi.
Shanoy musiqa chalsa, Oyjon qiziq-qiziq harakatlar bilan
raqsga tushardi.

Tanishganlarining uchinchi kuni edi. Otasi olib kelgan
chinor ko'chatini birgalikda boqqa o'tqazdilar.

Shanoy xayolidagi singlisiga murojaat qilib: – Qara! – dedi,
– Daraxtlarimiz ham opa-singil kabi birga ulg'ayganlari uchun
nazarimda osmon ham shu qadar moviyki! Nima deding?!

Tuproq ham shu qadar yaqin bizga!
Chechaklar ham shu qadar nozik va go'zal!

Oyjon rasmga o'xshab ovoz chiqarmasdan kulardi.
Shanoy esa hazilkash qiz edi.

Ikki arg'imchoqda yonma-yon uchish eng sevgan
mashg'ulotlari edi ularning.

Shanoy “*Opasi yo'qolgan kapalak*” hikoyasini o'qirkan,
Oyjon hayajon bilan tinglardi. Qo'llari bilan ko'zlarini bekitar,
hikoya tugaganda ko'rsatkich barmog'ini havoda qalamday
yurg'izib rasmlar chizardi. Oyjon rasm chizarkan, Shanoy qah-
qah urib kulardi.

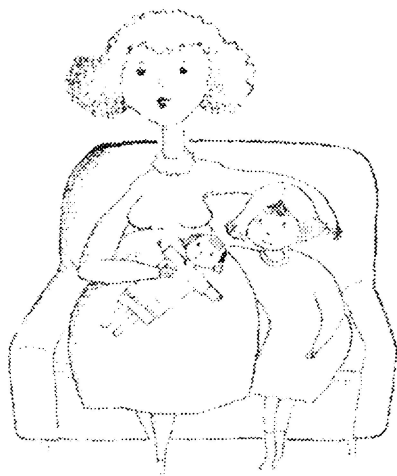

Oyjon oldin Shanoyini yolg'izlikdan qutqardi. So'ngra uning tez orada tug'ilajak singlisini kutishga hozirlandi. Shanoy, kunda bir necha marta onasini quchoqlarkan, ko'ksiga bosh qo'yar va u bilan hazillashardi. Chaqaloqning xonasini bezatisharkan, qo'shiqlar aytar darajada xursand edi. Ba'zan hali tug'ilmagan singlisining rasmini ham chizgan chog'lari bo'lardi. U chizgan rasmlarini Oyjonga ko'rsatgan kuni go'yo xayolot sehri tugab qoladiganday bo'ldi.

Chunki Oyjon, Shanoy chizgan chaqaloqning rasmlarini ko'rgandan keyin, eski Oyjon bo'lmay qoldi. Shanoy musiqa chalayotganda, eshitishni istamagandek quloqlariga barmoqlarini tiqib olar, bu ham yetmaganday, ko'zlarini ham yumib olishga odatlangandi.

Shanoy oy shu'lasida bog'dagi daraxtlarni tomosha qilayotgan Oyjonning fotosuratini olib qo'yishni ko'nglidan o'tkazdi. Har kim o'z xayol-singlisining suratini olishi mumkinligi haqida o'yladi. Otasidan o'ziga fotoapparat olib berishini iltimos qildi. Qizcha xayol-singlisi – Oyjonning suratini olib qo'yadi, faqat buni hech kimsa bilmaydi.

Uyda yolg'iz qolganida, bir necha kun ichida fotoapparatni qanday ishlatishni qo'llanma kitobchadan o'qib o'rgandi. Kundalik daftarining so'nggi sahifasiga qiladigan ishlarini bir qator qilib yozib chiqdi. Avvaliga u onasi bilan otasini suratga tushirdi. Keyin otasi fotoapparatni qo'lga oldi. Ichidagi rasmlarni bir-bir ko'rib chiqdi. Shanoy esa bu paytda o'yinchoq chaqalog'ini onasining quchog'iga qo'ydi va o'zi uning yoniga o'tirdi. Mana, navbatdagi surat ham olindi! Shunday qilib, u tug'ilajak singlisiga ilk sovg'asini ham berganday bo'ldi. Keyinroq, yiqqan xarjliklarini tejab-yig'ib, tug'ilajak singlisi uchun sotib olgan yangi o'yinchoqlari bilan uyning har bir burchagini bezatib chiqdi.

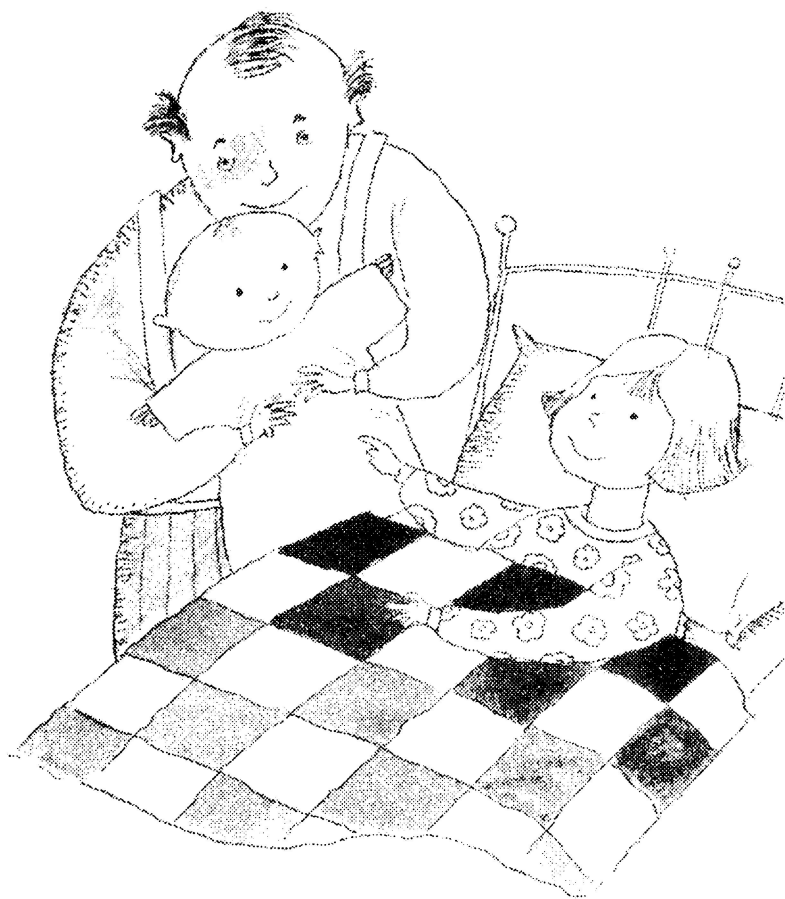
Oyjon biroz hayajonda edi.

Biroz shikasta.

Biroz uyatchan.

“Shanoyning singlisi tug'ilgach, tez orada meni unutadi”, degan xayol bilan bezovtalanib yurardi. Shanoy har gal chaqirganida, darrov yoniga kelar, ammo nega yashirincha suratga olganini anglab yetmasdi. Demak, xavotiri bejiz emas!

O'yin oxirlab, ayriliq yetib kelishini sezar va halitdan yuragi siqilardi Oyjoning.

Shanoy ertalab uyqudan yig'lab uyg'ondi. Avvallari ham bunday holatlar bo'lib turardi. Ammo bu safar tushida uning yonog'iga ayriliq o'pichini qo'ndirgancha vidolashayotgan Oyjoni ko'rgandi. Oyon endi bu dunyoda hech ko'rishmasliklarini pichirlabdi uning qulog'iga.

Hech tugamaydigan uzun yo'lga, olis safarga chiqish payti kelgandi. Bu ayriliq hadsiz-hududsiz moviy bog'da topishgunlariga qadar davom etar edi. Chindan ham Shanoy xayol-singlisini ko'rolmasdi endi. Qancha chorlamasin, Oyjon uning yoniga boshqa kelmasdi endi...

Xona eshigi sekin-asta g'ichirladi. Ichkariga kirgan otasi edi. U otasining quchog'ida yangi tug'ilgan singlisini ko'rib, juda sevindi. Jajji barmoqchasi bilan chaqaloqning yonog'iga ohista teginar ekan. Shanoyning xonasi ming-minglab quvonch chechaklari bilan naqshlanganday bo'ldi go'yo.

Shanoy kun bo'yi yo'qotishning alami va topishning baxtli damlari orasida yurdi, yugurdi, sira charchamadi.

Onasini qo'shiq aytib qutladi.

*Singlim tug'ildi bugun,
Na xayol, na-da ro'yo.
Malak o'psin onamni,
Sekinroq aylan, dunyo.
Faqat tong umidlidir,
Tong-la yosharar dunyo.*

Dunyoga kelgan har bir bola eng buyuk ibtidodir.

Uning nigohlari hayotni va dunyoni yangilaydi.

Buralib, chalkashib ketgan yo'llar uning qarshisida ochiladi.

U noma'lum kelajakka tomon shoshiladi.

Bu kun chindan ham Shanoyning kuni bo'ldi.

U singlisi tug'ilganidan shu qadar xursand ediki, xayolan sevinch qushining ortidan qirlarga va gullarga qarab chopib ketganday bo'ldi.

Kechqurun uyga qaytgan otasi fotosuratlar to'la konvertni ochdi. Ota-onasi Shanoyning xayol-singlisini ilk marta ko'rayotgan edilar. Suratga olishni qanday eplaganini esa hali anglab ham yetmagandilar. Holbuki, Shanoy xayol-singlisi tomonga qaratib, fotoapparatning tugmasini bosishdan boshqa hech narsa qilmagandi. Fotosuratlar xontaxta ustiga tizilganda, xayol-singlisiga tegishlilarini qo'liga oldi. Har birini bitta-bitta o'pdi va yuzlariga bosdi. Onasi bilan otasiga ham havodan bo'salar uchirdi. Tug'ilgan singlisining ismi Oyjon bo'lishini xohlagandi. Bu istagi qabul qilinganida esa, o'zini yana biroz katta bo'lib qolganday his etdi.

O'sha kuni boqqa singlisi uchun ham bir chinor ko'chati o'tqazildi. Endi biri xayoliy, ikkisi hayotiy uch qizaloq bilan bir qatorda bog'da uch opa-singil nihollar ham birga-birga katta bo'lishardi.

MOVIY AQCHADON

Shaharchamizning o'rtasidan oqqan daryoda qishin-yozin qog'oz qayiqlar oqizardik. Dengizga yetib borishi gumon bo'lsa ham, bolalik ekan-da, balki borib qolar, deb omadimizni sinab ko'rardik. Yoz kunlarida daryoning sayoz joylaridan baliq ovlash – ham ermagimiz, ham asosiy ishimiz edi. Har kun musobaqalashganday daryo bo'yiga yugurardik. Har bir bola uchun hammadan birinchi bo'lish, eng ko'p laqqa baliq tutish – yuksak mukofot olishday bir gap edi.

Bolaligimizning hech bir kuni bir-biriga o'xshamasdi. Eng zo'r kun payshanba edi. Payshanba kuni shaharchamizda katta bozor bo'lardi. Yon-atrofdagi qishloqlardan keltirilgan sabzavot va mevalar o'sha paytlarda nafaqat shaharchamiz bozorini, balki bolaligimizni ham bezar edi.

Bozorning uchta yo'l kesishgan joyida limonad, sharbat, muzqaymoq va paxta-xolva sotuvchilar yonma-yon tizilishganda, bozor hududi bayramona tus olar edi. Pirildoqchi, varrakchi va to'pachchilarning¹⁴ xaridorlari bolalardan burun katta yoshlilar bo'lardi. Ular o'yinchoqlarni tomosha qilisharkan, bolalik chog'larining manzaralari ko'z o'ngida jonlanib sevinishar, biz ularga qarab turganimizdan xijolat bo'lmas, aksincha, yanada shodlanishardi.

¹⁴ To'pach – ruschasi --“volchok”, sim yoki ip bilan dimaloq narsani aylantiradigan o'yinchoq. Tarjimon izohi.

Har safar bozorga ketayotganimizda, tengdosh dugonam Fotima bilan hazil-huzul qilib gaplashib borardik. Men: “Ulg‘aysam faylasuf bo‘laman”, – derdim. Fotima esa: “Meni katta bo‘lgim kelmaydi, bola bo‘lib qolish qanday yaxshi!”, – der edi. Holbuki, na men faylasuf bo‘lish nimaligini bilardim, na Fotima katta bo‘lmaslikni istash nimaligini bilardi...

Fotima juda hissiyotli qiz edi. Xipchagina, noziknihol va uyatchan edi.

Uning yuzidan hech arimaydigan kulgusi, tabassumi so‘nggi kunlarda qayergadir uchib ketganga o‘xshardi. Boqishlari teranlashgan, boshini oldinga egib yuradigan bo‘lib qolgandi.

Rasm daftarining orasida ikkita eski fotosuratni asrab yurardi. Biri – quchog‘ida qo‘g‘irchog‘i bilan tushgan o‘zining surati, qo‘g‘irchog‘ining lentasi ham o‘ziniki kabi qip-qizil edi.

Ikkinchisi – otasi yuk tashiyotganda olingan surat. Chetlari yirtilib ketgan, pastki burchagi uzilgan, biroz sarg'aygan oq-qora eski bir fotosurat. Fotima har safar daftarini ochganida, ko'zim suratlariga tushar, yuragim allanechuk bo'lib ketardi.

Fotima otasini horg'in holda ko'rganda, ich-ichidan zil ketardi. Oxirgi paytlarda esa har doimgidan ko'ra ko'proq xavotirda edi. Shu boisdan otasining yonidan ketmay, uzluksiz uni gapga solishga harakat qilardi.

Otasining yosh boladan farqi yo'q, go'yo kattakon chaqaloqday edi. Gapirmasdi, indamasdi. Uch oydirki, to'shakka mixlanib qolgan, oyoqqa turolmas, o'tirolmasdi. Avtohalokatga uchraganidan beri faqat shipga qarab yotar. so'rg'ichli shishadan oziqlantirilardi. Ko'zlari katta-katta ochiq holda faqat shipga qarab ma'nosiz tikilar, nigohidan hech nimani anglab bo'lmasdi. Kinga qarab, kinga yig'lardi, yolg'iz farzandi – Fotimagami, o'z imkonsizligigami, xotinigami, Buni ham o'zidan boshqa hech kimsa bilolmasdi.

Fotima o'n yoshda bo'lishiga qaramay, yoshidan kichikroq ko'rinardi. U mening eng jonajon o'rtog'im bo'lgani uchun kundalik xarjligimning yarmini o'ziga bildirmay portfeliga solib qo'yardim. Ovqat qutichamdagi boshqa yeguliklarni ham, shirinliklarni ham, hamma-hamma narsani tush vaqtida bo'lishib yerdik. Orada ozgina vaqtga bo'lsa ham uyimizga kirar, o'yinchoqlarimni birga o'ynardik. Ba'zida unga: "Biznikida qolaqol". – desam, qolgisi kelsa ham, qolmas, otasiga qaragani ketardi. Ammo ertalablari maktabga birga borardik.

Maktab bilan uy oralig'ida chambar aylantirib o'ynash, uning ichidan sakrash, ayniqsa, kim ko'proq sakrash musobaqasi – eng yaxshi ko'rgan mashg'ulotimiz edi. Oshib bo'lmas to'siqlardan chambar bilan osha olishimizga ishonardik. Yorng'irlar mavsumi boshlanmasidan, yerlar sirpanchiq bo'lib

qolmasidan turib chambar o'ynab olishga tirishar. chambar aylantirishga hech to'ymasdik.

Keyingi paytlarda esa Fotima chambar o'ynashga imkon topmas, uyda qo'g'irchog'i bilan o'ynar va otasiga qarar. kunlarini ularga ertak aytish bilan o'tkazardi. Ertak ayta boshlagan paytida Fotimaning uchar gilami uchar. uchar, uchardi. Uchar gilam bir qush kabi uyning hovlisiga qo'nganda xayol tugar, endi haqiqat to'la manzaralar ko'zga tashlanaverardi. Fotima ularni ko'rgisi kelmas, ulardan qochmoqchi bo'lar va bunda unga yordam beradigan birdan bir narsa yana uchar gilam edi. Uchar gilam chorasizlikka qarshi kurashishga yordam berar, u xohlagan paytida tushdagi rasm kabi yoniga uchib kela qolardi.

Bobom to'g'ri aytadi: "Bolalar o'yin o'ynamasa, hayot allaqachon zerikarli narsaga aylanardi". Bobomning fikricha, o'yinlarning eng go'zali bolalikda o'ynalgan o'yinlardir. Zotan, hamma bobolar shunday gaplarni gapirishar ekan, juda maza qiladilar. Men ham bobomdan olganim bir jasorat bilan. o'zimcha hech o'ynalmagan bir o'yinni o'ynashga jur'at etardim. ammo har qancha istasam-da, o'yinimning oxiri ko'ngildagidek chiqmasdi.

O'sha kuni chorshanba edi. Bir kundan so'ng shaharchada bozor bo'lishi aniq. Buvimning "plyus uch"lik ko'zoynaklarini portfelimga tiqdim. Qayoqdandir xayolimga kelib qolib, bobomning nimchasini ham xonamga yashirib qo'ydim. Oyimning eski oyoq kiyimi ham eshik oldida tayyor edi. Moviy karton qog'oz bilan qoplaganim konserva qutisini ikki yonidan mix bilan teshdim va ipga bog'lab ichi bo'sh aqchadon tayyorladim.

O'sha kecha hech uxlayolmadim.

Rasm daftarimning o'rta sahifasiga to'rttagina so'z yozdim: *"Yo'qsil qizga yordam bering!"* Ostidagi ikki yonlama, bitta tikka chiziq va ikki nuqta biron narsaga o'xshamasa ham, mening imzoim edi. Jun ipda yordam lavhamning ikki uchini tugunladim. Bu g'oya uchun topgan ust-boshlarim ham xuddi o'ylaganimdek edi. Uyqu ham mendan yulduzlarday uzoqda edi shu kecha.

Ertalabki nonushtamni qilgach, papkamni olib uydan chiqqan, faqat maktabga emas, bozorga qarab yo'l olgandim. Bozorda allaqachon hayot boshlanib, avj pallasiga kirgandi. Akasiyalarning panasida haligi kiyimlarimni ustimga ildim. Ohista-ohista yurib, bozorga kirib bordim. To'g'risi, "plyus uch" ko'zoynaklarda zo'rg'a-zo'rg'a yurardim. Tebranib-tebranib, ilonizi qadamlar tashlab yurarkanman, ora-orada ko'zoynaklarni burnim ustiga surib tiklab qo'yardim. Yo'lga qarab yurmasam, bu tiqilinchda har on birovga urilib ketishim mumkin edi.

Bozordagi hamma nigohlar menga qadalgandi. Ba'zi birovlarining meni taniganday bo'layotganini his qilib borardim. O'yinchoq sotuvchilarning yoniga yaqinlashganimda, biroz bo'lsa-da, tinchlандim. Parda ochilgandi, tomosha boshlangandi. Yonimdan o'tayotganlarning gaplariga quloq solardim: Dunyoning oxiri keldimi, ajabo! Bolalar tilanchilik qiladimi hech!

Tush chog'ida bozor ichi battar tiqilinch bo'lib ketdi. G'ovur-g'uvurlar kuchaydi. Bir suvchi bola ichgan suvimning haqini olmay, aqchadonimga pul tashlaganda, yig'lab yubordim. Yig'laganimda esa aqchadonimga yanada ko'proq qo'llar cho'zila boshlaganini payqadim.

Aqchadonim to'lganda uni yelkamdagi portfelimga bo'shataverdim.

Sinfdoshlarim ham mening qayerda qolganimga albatta qiziqishgan, tushlik tanaffusda uyimizga borishgan, meni topolmagach esa maktabga kelmaganimni onamga sezdirmaslik uchun: “ha, bekinmashoq o‘ynamoqchi edik”, deb qo‘ya qolishgan edi.

Men balki o‘shanda shaharchada yo‘qolgan ilk bola edim. O‘rtoqlarim har yoqqa tarqalishib, meni qidirishga kirishgandilar. Qiqidirmagan joylari faqat bozor edi. Oxiri kimningdir xayoliga kelib qolib, bozorni ham uch tarafdin ag‘dar-to‘ntar qila boshlashibdi.

Meni topgach, bozorning qoq o‘rtasida qo‘lni-qo‘lga tutashtirib aylana yasagan holda o‘rab oldilar atrofimni. Aqchadonimdan, ingichka qilib o‘rilgan sochlarimdan va yozgi shapkamdan tanib qolishgandi meni. “Plyus uch‘li ko‘zoynaklar tufayli bozorda bo‘layo‘tgan voqealarni yaxshi ilg‘ay olmayotgan edim.

Sindoshlarim yaxshilik o'yinida qatnashmoq uchun safga tizilishganda, aqchadon tezda-tezda to'laverdi. Ataganlarini aqchadonga tashlashar ekan, bozordagi har bir odam dunyoning eng ta'sirli jonli aylanasiidan tegishli o'rmini olib, safga qo'shilardi. Bolalar ismimni aytib aylanishardi:

– Oysha! Oysha! Oysha!

Shu onda ismim bu ovozlardan bir kapalakka aylandi.

Fotima esa meni mahkam quchoqlab olgan, ikkimiz ham yig'lar edik!

Oh, qadrdon shaharchamiz! Sen bizning bolalikdagi chinakam jannatimiz eding.